

לעמ - Milner Moshe

מלחמת לבנון השנייה – מגבלות החשיבה האסטרטגית

אודי דקל

INSS
המכון למחקרי ביטחון לאומי
THE INSTITUTE FOR NATIONAL SECURITY STUDIES
INCORPORATING THE JAFFEE
CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

TEL AVIV UNIVERSITY
אוניברסיטת תל אביב

עשור
למלחמת
לבנון

רקע

ישראל יצאה מלבנון בשנת 2000 מבלי לתאם את התנאים לפינוי רצועת הביטחון בדרום המדינה עם ממשלת לבנון, אך עשתה זאת בתיאום עם האומות המאוחדות: נציגי מזכ"ל האו"ם קבעו את "הקו הכחול" כקו התיחום בין ישראל ללבנון – לשם קביעת הגבול הסופי נדרשת הסכמת שתי המדינות – ועל בסיס זה האו"ם אישר בהצהרה כי ישראל נסוגה מכל שטחי לבנון, למעט צפון הכפר ע'נר.

חזבאללה ניצל את עזיבתו המהירה של צה"ל ואת הריק שנוצר בדרום לבנון לשורה של צעדים: טיפוח נרטיב הניצחון, לפיו ישראל לא הצליחה להתמודד עם פעולות "ההתנגדות" של הארגון וניגפה בפניו; השתלטות בפועל על השטחים שפינתה ישראל בדרום לבנון, התבססות בהם והפיכת הארגון לאדון השטח, תוך ביצוע

הערכת מנהיג חזבאללה, חסן נסראללה, הייתה שתגובת ישראל לאירוע בגבול לבנון תהיה מתונה, וזאת על רקע הפניית הקשב של צה"ל לרצועת עזה, היעדר תגובה משמעותית מצדה של ישראל לחטיפת החיילים בשנת 2000 ולניסיונות החטיפה ב-2005-2006, וביטחון עצמי רב של חזבאללה (ונסראללה אישית) ביכולתו לצפות את תגובות ישראל לכל אירוע

פרובוקציות נגד ישראל; חיזוק ההשפעה במערכת הפוליטית הלבנונית, כולל השתתפות בבחירות והצטרפות לממשלת לבנון; בניית כוחו הצבאי של הארגון, בסיוען של סוריה ואיראן, ובכלל זה הצטיידות במערכות טילי קרקע-קרקע ורקטות קרקע-קרקע לטווחים בינוניים (עד 250 ק"מ), במערכות טילים מתקדמות ונישאות נגד טנקים ונגד מטוסים, בכלי טיס בלתי מאוישים למודיעין ולתקיפה ובטילי חוף-ים; בניית תשתיות תת-קרקעיות לשיגור, למסתור ולמערכות מודיעין ושליטה; ארגון מחדש של התפיסה האסטרטגית, תוך התבססות על יכולות אש של צבא סדיר ותפיסת הפעלה של לוחמת גרילה, לצד ארגון מחדש של מבנה הפיקוד והשליטה; הענקת סיוע ישיר ועקיף לארגוני הטרור הפלסטיניים בתכנון פיגועים, במימון ובחימוש.

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: **'העשור השקט': 2006-2016**, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

במקביל לצעדים תשתיתיים של בניין הכוח ומיצוב פוליטי בלבנון, המשיך חזבאללה בפעילות טרור, ששיאה היה חטיפת שלושה חיילים ישראלים בגזרת הר דוב באוקטובר 2000 (עת ישראל נקלעה לאינתיפאדה השנייה בזירה הפלסטינית), ולאחר מכן עוד מספר ניסיונות כושלים לחטיפת חיילי צה"ל בגזרת הגבול בשנים 2005-2006. בספטמבר 2004 התקבלה החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 1559, שקבעה כי על הכוחות הסוריים לעזוב את שטחה של לבנון והורתה על פירוק המיליציות החמושות במדינה, לצד הרחבת האחריות והשליטה של ממשלת לבנון בדרום המדינה. לאחר קבלת ההחלטה חלו שני אירועים מכוננים בזירה הלבנונית: רצח ראש הממשלה לשעבר, רפיק אל-חרירי (פברואר 2005), ו"מהפכת הארזים", אשר הביאה לסיום הנוכחות הצבאית הסורית בלבנון (אפריל 2005).

זה היה הרקע לאירועי 12 ביולי 2006. באותו היום הצליח חזבאללה להפתיע סיור של צה"ל שנע לאורך הגבול עם לבנון בתוך שטח ישראל, לחטוף שני חיילים, להרוג שלושה ולפצוע שלושה נוספים. אירוע החטיפה לווה בשיגור רקטות קרקע-קרקע לעבר יישובים בצפון ישראל. היה זה כחודש לאחר חטיפתו של החייל גלעד שליט בגבול רצועת עזה. הערכת מנהיג חזבאללה, חסן נסראללה, הייתה שתגובת ישראל לאירוע בגבול לבנון תהיה מתונה, וזאת על רקע הפניית הקשב של צה"ל לרצועת עזה, היעדר תגובה משמעותית מצדה של ישראל לחטיפת החיילים בשנת 2000 ולניסיונות החטיפה ב-2005-2006, וביטחון עצמי רב של חזבאללה (ונסראללה אישית) ביכולתו לצפות את תגובות ישראל לכל אירוע.¹

התכלית האסטרטגית

במהלך שנות האינתיפאדה השנייה והעימות עם הטרור הפלסטיני, ישראל בחרה לא להיגרר למצב של לחימה בשתי זירות – הפלסטינית והצפונית – והעריכה כי ביכולתה להכיל את האירועים מול חזבאללה. בד בבד, ישראל צפתה בדאגה בהתעצמות הצבאית של הארגון ובתחושת הביטחון הגוברת שלו. חזבאללה שלט בדרום

לבנון ואתגר את צה"ל כמעט על בסיס יומיומי, תוך שהוא מפריע לשגרת הפעילות האזרחית סמוך לגבול ומגביר את ניסיונותיו לחטוף חיילי צה"ל, הן כקלף מיקוח והן כדי להשפיל את ישראל.² לאחר שצה"ל הצליח לגבור על הטרור הפלסטיני במבצע "חומת מגן", וישראל הבינה כי יש לשים סוף להתגרריות המתמשכות של חזבאללה, היא התפנתה לטפל בזירה הצפונית. כשבא אירוע החטיפה בדרום לבנון ביולי 2006, כשברקע עומד אירוע החטיפה ברצועת עזה, לא יכלה עוד ממשלת ישראל להבליג, ויחד עם ראשי הצבא החליטה כי הפעם יש להגיב באופן נחרץ.

בישיבת ממשלה שהתקיימה ביום החטיפה הוחלט למעשה לצאת למלחמה מבלי להגדיר את הפעולה ככזו, ומבלי לקיים את הבירור ההכרחי בנוגע למטרות המלחמה והסיכויים להשיגן

התגובה הצבאית לאירוע החטיפה בדרום לבנון הייתה כמעט אוטומטית, מבלי שהתקיימה הערכת מצב אסטרטגית וללא דיון והחלטה מה ישראל רוצה להשיג.³ בישיבת ממשלה שהתקיימה ביום החטיפה הוחלט למעשה לצאת למלחמה מבלי להגדיר את הפעולה ככזו, ומבלי לקיים את הבירור ההכרחי בנוגע למטרות המלחמה והסיכויים להשיגן.

אם הממשלה הייתה נוהגת כנדרש, היה עליה ללבן שתי אופציות עיקריות, בהתאם להגדרת הבעיה האסטרטגית:

- האופציה הראשונה נבעה מהגדרת הבעיה האסטרטגית כ**שחיקת ההרתעה**. שחיקה זו התבטאה בעצם נכונותו של חזבאללה לשוב ולתקוף את ישראל. כנגזרת מכך, היה צורך לשקם את ההרתעה. להשגת יעד זה נדרשה פעולת תגמול בעוצמה חזקה בלבנון למשך מספר ימים, המבוססת על יכולת תקיפה ואש, בעיקר של חיל האוויר. זאת, כדי לגבות מחיר כבד מחזבאללה, ובתוך כך לגרום נזק והרס ללבנון עצמה, כאחראית לנעשה בשטחה, ועל כן חייבת לשלם על החסות שהעניקה לארגון הטרור. פעולה ישראלית מעין זו לא

היה בה כדי להחזיר את החטופים ולהסיר את האיום מצד חזבאללה, אולם היה בה סיכוי לשקם את הרתעה של ישראל באמצעות גביית מחיר מהצד השני והנאתו מפני המשך התקפותיו על ישראל.

- האופציה השנייה נבעה מהגדרת הבעיה האסטרטגית כ**התעצמות חזבאללה כארגון צבאי חזק וכשחקן דומיננטי בזירה הצפונית**, המסוגל לפגוע באזרחי ישראל בכל עת שיחפוץ. העוצמה שצבר חזבאללה שינתה בהדרגה את יחסי הכוחות בינו ובין ישראל ואת שיקוליו המדיניים, והביאה כאמור לשחיקת ההרתעה הישראלית. לפיכך, נדרשה תכלית אסטרטגית שתביא לשינוי המצב מיסודו ושינוי יחסי הכוחות. הדרך להשגתה הייתה פגיעה קשה ביכולותיו של חזבאללה, בדגש על יכולותיו לפגוע בישראל באמצעות נשק תלול מסלול, והרחקה של כוחות הארגון מהגבול עם ישראל. מימושה של תכלית אסטרטגית זאת חייב להפעיל כוח רב ולבצע תמרון קרקעי לתוך עומק שטח לבנון לפחות עד קו הליטני (שדרומית לו היו לחזבאללה נכסים רבים), בסדר כוחות של שלוש עד ארבע אוגדות. מבצע יבשתי כזה אמור היה להימשך לפחות שישה שבועות, ובאופן טבעי היה כרוך במחיר ובסיכון גדולים, כולל אבדות בנפש ואפשרות של הסתבכות ממושכת בשטח לבנון. גורמים אלה נדרש להעריך ולשקלל בעת קבלת ההחלטה.

כאמור, הדיון בממשלה התקיים ללא ליבון לעומק של האופציות השונות והשלכותיהן. הוא הסתיים בהחלטה להנחות את צה"ל להתחיל בתקיפות של חיל האוויר כתגובה לאירוע החטיפה. ההנחה הייתה כי בהמשך תתקבלנה החלטות בהתאם להתפתחויות. בדיון נוסף בקבינט הציג צה"ל לממשלה הצעה לתכלית אסטרטגית ומצב סיום שנועדו לשנות את הדברים מיסודם. מצב הסיום שהוצע תיאר את המציאות המבוקשת בתום הלחימה: הרחקת חזבאללה מגבול ישראל-לבנון; גרימת נזק משמעותי ליכולות הארגון (בעיקר למערך הרק"ק לטווח ארוך ובינוני); פגיעה

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: **'העשור השקט': 2006-2016**, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

במעמד חזבאללה בלבנון ובדימוי שלו בעולם הערבי; הרתעה משוקמת של ישראל כלפי הארגון וכלפי שאר השחקנים האזוריים; שיפור התנאים ליישום החלטת מועצת הביטחון 1559 בכל הנוגע לפריסת צבא לבנון בדרום המדינה, לתחילת תהליך של פירוק המיליציות החמושות ולהחלת האחריות המדינתית של ממשלת לבנון; מעורבות בין לאומית גוברת בלבנון ליישום החלטות מועצת הביטחון; יצירת תנאים להשבת החיילים החטופים ולמניעת חטיפות בעתיד.

ההיגיון מאחורי הצבת יעדים מרחיקי לכת אלה היה הרצון להביא לשינוי המצב האסטרטגי שהתפתח בגבול ישראל-לבנון במשך שש השנים מאז יציאת כוחות צה"ל מרצועת הביטחון. התכלית אושרה בקבינט, אולם בישיבת הממשלה נדחתה ההחלטה לביצוע המרכיב העיקרי למימושה – תמרון קרקעי לעומק שטח דרום לבנון

ההיגיון מאחורי הצבת יעדים מרחיקי לכת אלה היה הרצון להביא לשינוי המצב האסטרטגי שהתפתח בגבול ישראל-לבנון במשך שש השנים מאז יציאת כוחות צה"ל מרצועת הביטחון. התכלית אושרה בקבינט, אולם בישיבת הממשלה נדחתה ההחלטה לביצוע המרכיב העיקרי למימושה – תמרון קרקעי לעומק שטח דרום לבנון. הסיבה לכך הייתה בעיקרה החשש של הדרג המדיני והדרג הצבאי הבכיר מפני אבדות כבדות, שעל פי הערכות עשויות היו להגיע לכ-300-500 חיילים.⁴ כך נוצר פער בין התכלית האסטרטגית ובין מתווה הפעולה הצבאית שנועדה להשיג תכלית זו.

הרעיון האסטרטגי שיושם בפועל במלחמת לבנון השנייה התמקד בפגיעה ביכולות חזבאללה, ובראש ובראשונה בהשמדת מערך השיגור לטווח ארוך ובינוני של הארגון, שהתאפשרה בזכות מידע מודיעיני ייחודי ויכולות תקיפה מדויקות; בפגיעה קשה בשאר מרכיבי היכולת הצבאית של חזבאללה (יכולות שיגור אחרות, סיכול ממוקד של בכירים, השמדת מפקדות, השמדת מרכזים ומחסנים לוגיסטיים מאותרים, השמדת תשתיות וביצורים בסמוך לגבול ופגיעה בתשתיות אזרחיות

המשרתות את מערך השיגור של הארגון); בחיזוק ההרתעה באמצעות הנחישות ועוצמת התקיפות האוויריות; בפגיעה בדימוי של חזבאללה כ"מגן לבנון" והבלטת היותו גורם לזריעת הרס במדינה; בביצוע מבצעים מיוחדים בעורף המערכים האסטרטגיים של חזבאללה; ביירוט וסיכול העברות של אמצעי לחימה מאיראן ומסוריה, ודרך סוריה, לחזבאללה; ובהטלת מצור ימי וסגר אווירי למניעת אספקת סיוע לחזבאללה ולהבלטת האחריות של ממשלת לבנון לנעשה במדינה.

התכלית האסטרטגית והרעיון האסטרטגי התגבשו תוך כדי הלחימה ולא לוו בהערכת מצב מסודרת על הגדרת הבעיה והתכלית וקביעת אופן הפעלת הכוח למימושה. גם לאחר שהוגדרו יעדים מרחיקי לכת, הפיקוד העליון והממשלה לא הכריזו רשמית על מעבר למצב מלחמה; אדרבא, הממשלה הטילה הגבלות על צה"ל בהפעלת הכוח, ובמיוחד אסרה פגיעה ישירה ומכוונת בתשתיות של המדינה הלבנונית (בעקבות התחייבות של ראש הממשלה אולמרט לנשיא בוש, שנועדה לאפשר לארצות הברית מרחב פעולה דיפלומטי לכינון הסדר מדיני).

בד בבד עם המאמצים הצבאיים הופעל מנגנון שאפשר סיוע הומניטרי לאוכלוסייה הלבנונית שלא הייתה מעורבת בלחימה, וכאמור ננקטו מהלכים מדיניים בתיווך ארצות הברית. מהלכים אלה התקיימו מול ממשלת לבנון במטרה להחיל את אחריותה ואת ריבונותה בדרום המדינה עד הגבול עם ישראל, ועם הקהילה הבין לאומית במטרה להטיל אמברגו על העברות נשק ללבנון שאינו מיועד לצבאה הרשמי.

המלחמה התפתחה למעשה בשלושה שלבים, אותם ניתן להגדיר רק בדיעבד, שכן הם נוצרו ללא תכנון מוקדם, תוך כדי ההתפתחויות וההתרחשויות ועל רקע העובדה שחזבאללה המשיך לאורך כל המלחמה לשגר ברצף רק"ק לעבר ישראל (סה"כ כ-400 רקטות לטווח בינוני וכ-3,500 רקטות לטווח קצר⁵):

- בשלב הראשון, שנמשך שמונה ימים, התמקד צה"ל בנטרול היכולות האסטרטגיות של חזבאללה על ידי תקיפת מערכי הטק"ק

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: **'העשור השקט': 2006-2016**, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

חיוני היה לקיים הערכת מצב מתמשכת מפתיחת העימות עם חזבאללה, ולהצביע על העיתוי הנכון לסיים את הלחימה בשלב בו מוצתה המתכונת של הפעלת הכוח הצבאי והושגו מרב היעדים המדיניים. התקיפות האוויריות ומאמץ האש מנגד הגיעו למצב של מיצוי יכולות לאחר שבוע של לחימה – פרק הזמן שבמהלכו נפגעו קשות מערך השיגור האסטרטגי של חזבאללה והושמד מרכז העצבים של הארגון ברובע הדאחיה. בנוסף, בפרק זמן זה הנהגת חזבאללה הייתה עדיין שרויה בסוג של הלם בשל הפתעתה מעוצמת התגובה הישראלית, מאובדן יכולותיו האסטרטגיות של הארגון ומהלגיטימציה שהעניקו לישראל המערכת הבין־לאומית ואף העולם הערבי. נסראללה אף הודה כי היה מוכן לסיים את הלחימה לאחר שבוע ימים, מה עוד שההישג המרכזי שלו – חטיפת החיילים – היה בידיו כבר בתחילת המלחמה. מטעמים אלה העלתה החטיבה האסטרטגית באגף התכנון בצה"ל המלצה לאסטרטגיית יציאה לאחר שבוע של לחימה, אך ההמלצה נדחתה הן על ידי הדרג הצבאי הבכיר והן על ידי הדרג המדיני.⁶

הפערים בין התכלית האסטרטגית לביצוע

מכיוון שקשה לבחון הישגי מלחמה במהלכה, נוצרת במקרים רבים, ובעיקר במבצעי הרתעה, התחושה שכדאי להמשיך בלחימה כדי להעמיק את ההישג הצבאי ולמנף אותו להישג מדיני. כך היה גם במלחמת לבנון השנייה, כשלא שוקללו נכון התפתחות מצבו של חזבאללה, מאזן ההישגים ונקודות היפוך המגמה בהם. ההשתתפות הישראלית אפשרה לחזבאללה להתגבר על שלב ההלם, להסתגל למתווה הפעולה של צה"ל ולצבור הישגים. זאת, על ידי המשך שיגור רק"ק לישראל והמחשת חוסר יכולתו של צה"ל לשתק את מערך השיגורים של הארגון, בעוד חזבאללה ממשיך להסב אבדות לישראל בעומק שטחה ובחזית. עימות בין מדינה כישראל ובין ארגון טרור תת־מדינתי כחזבאללה משקף מצב יסוד של אסימטריה: ארגון הטרור חופשי מאחריות מדינתית,

והרק"ק ארוך הטווח שלו, השמדת רובע השליטה והמפקדות של הארגון בלב ביירות (הדאחיה) ומניעת העברת סיוע לארגון מסוריה ומאיראן.

- בשלב השני, שארך כשלושה שבועות, הדגש היה על העמקת ההישג ועל דחיקת חזבאללה מהגבול עם ישראל, תוך המשך ציד מערך הרקטות של הארגון על סוגיו השונים.
- בשלב השלישי נמשכה העמקת הלחץ על חזבאללה, ובמרכזו בוצע תמרון קרקעי לדרום לבנון עד קו נהר הליטני, במטרה להשמיד את תשתיות הארגון במרחב, לדחוק את היחידות המבצעיות שלו הרחק מהגבול, לדכא את שיגור הרק"ק קצר הטווח וליצור תנאים לקידום האינטרסים של מדינת ישראל בעת קבלת החלטה במועצת הביטחון על פי הפרמטרים שהציעה ארצות הברית. הדרג המדיני הורה על התמרון היבשתי לעומק דרום לבנון כיממה לפני המועד הצפוי להחלטה במועצת הביטחון, כנראה מתוך הבנה שהחלטה שתביא לסיום הלחימה תבטיח שצה"ל לא ייגרר למבצע קרקעי ממושך בלבנון.

ההשתתפות הישראלית אפשרה לחזבאללה להתגבר על שלב ההלם, להסתגל למתווה הפעולה של צה"ל ולצבור הישגים. זאת, על ידי המשך שיגור רק"ק לישראל והמחשת חוסר יכולתו של צה"ל לשתק את מערך השיגורים של הארגון, בעוד חזבאללה ממשיך להסב אבדות לישראל בעומק שטחה ובחזית

מתיאור שלושת השלבים עולה כי השלב השני היה ממושך, לא הביא להגברת הלחץ על חזבאללה וליצירת תנאים מתאימים לסיום הלחימה, וכי ישראל התקשתה לגבש אסטרטגיית יציאה ומנגנון סיום למערכה, בעודה ממתינה להחלטת מועצת הביטחון ובעוד השעון המדיני מתקתק באיטיות מתישה. תופעה זו חזרה גם בעימותים עם חמאס, שבהם שאפה ישראל לקצר את משך המערכה, אך בה בעת התקשתה לבחור בעיתוי ובמהלך המתאימים לכך, ובמקביל שאפה למקסם את ההישג הצבאי לצרכים מדיניים.

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: **'העשור השקט': 2006-2016**, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

משתמש באוכלוסייה האזרחית כמרחב הסתתרות וכמגן אנושי ואף כ"בשר תותחים" לתעמולתו, ומכוון את פעילותו לפגיעה באזרחי ישראל. ממד נוסף של האסימטריה הוא במטרות המלחמה: עבור חזבאללה, העובדה שהוא לא נכנע לישראל נוסחה כניצחון, בעוד שעבור ישראל, מצב הסיום בו היא לא הכריעה בבירור את ארגון הטרור נתפס כהפסד. לכך תרמה גם מערכת ישראלית פתוחה וביקורתית, שחשפה את הפערים בקבלת ההחלטות, את הנזקים בפגיעה באזרחים, בחיילים ובעורף, את פערי המוכנות של צה"ל ואת ההפעלה המאוחרת והמסורבלת של התמרון

חשוב לקיים הערכת מצב מקיפה לפני עימות, בפתיחת ובמהלכו, כדי לבחון את הבעיה האסטרטגית שמעבר לאירוע הביטחוני, לנסח את ההנחיות המדיניות ואת התכלית האסטרטגית, לגבש את הרעיון האסטרטגי למימוש התכלית, לבחון מספר אופציות פעולה צבאיות-מדיניות בהתאם למטרות וליעדים המדיניים, ולברר לעומק את המשמעויות וההשלכות של האופציה שנבחרה, טרם הפעלתה

היבשתי. בהיעדר תמונת ניצחון ברורה של ישראל, התמונה המעורפלת של תוצאות המלחמה שהציג חיזבאללה לציבור בלבנון אפשרה לו ולמנהיגו להכריז על "ניצחון אלוהי", בעוד שהצד הישראלי התעטף בביקורת מבית ובוועדות בדיקה וחקירה של הכישלון. בחלוף השנים הודה בהדרגה גם חזבאללה בשגיאות שביצע, במחירים ששילם ("פרויקט שיקום ההריסות" הסתיים שבע שנים מאוחר יותר), ובפועל נמנע מחידוש התקפות יזומות על ישראל מגבול לבנון (גם בשל הנסיבות שהתפתחו בסוריה).

מה היו הכשלים של ישראל בניהול המלחמה? ראשית, לא הייתה הבנה כי התגובה הישראלית המהירה בפגיעה קשה ביכולות האסטרטגיות של חזבאללה תוביל למלחמה, והמצב לא הוגדר כמלחמה. הימנעות מהגדרת הפעולה הצבאית כמלחמה נבעה גם מקסם פסיכולוגי ופוליטי, שכן הכרזת מלחמה יוצרת ציפיות גבוהות. מסיבה זו, חלק גדול מהמערכות המדיניות והצבאיות, ובכלל

זה העורף, לא עברו למצב חרום ופעולה של מלחמה. בנוסף, הוחלט באיחור על גיוס מילואים, ומשיצא זה לדרך, תהליך הגיוס התנהל בעצלותיים. כמו כן, הכוחות המגויסים לא הוכנו כראוי בשלב ההמתנה לפני התמרון הקרקעי, למרות שהוא החל כאמור רק כחודש לאחר תחילת המלחמה. בנוסף לכך, לא הייתה נכונות לקחת סיכונים בהפעלת הכוח כפי שמחייב מצב מלחמה.

שנית, צה"ל, שבמשך שנים היה ממוקד בעימות המתמשך בזירה הפלסטינית, הפחית את המוכנות בזירה הצפונית ולא התכונן לעימות צבאי בעצימות גבוהה עם חזבאללה. הוא העריך בטעות שהניסיון המבצעי שצבר בלחימה בטרור הפלסטיני מכשיר אותו באופן מספק להתמודדות עם חזבאללה. הפגיעה במוכנות התבררה במצב מחסני החרום של אוגדות המילואים, כמו גם ביכולות הפיקוד והשליטה של מפקדות האוגדות, שאיבדו את כשירותן למלחמה.

שלישית, לא היה בידי צה"ל מענה מתאים להמשך שיגור הרקטות לטווח קצר ונגד התשתיות התת-קרקעיות של חזבאללה, שבהן הוסתרו והושרדו משגרים, כך שגם ההישג הייחודי של שיתוק מערך השיגור האסטרטגי של חזבאללה והשמדת כתשעים אחוזים ממשגרי הרקטות לטווח בינוני נבלע בחוסר היכולת לדכא את שיגור הרקטות לטווח קצר.

רביעית, ערב המלחמה אישר המטכ"ל תפיסת הפעלה מעודכנת של צה"ל, אך היו עדיין הסתייגויות רבות ממנה בצבא, ולפיכך היא לא הוטמעה ברמת הכוחות בשטח. כתוצאה מכך, נוצרה מבוכה דוקטרינרית בין הדרג המטכ"לי ובין דרגי השטח בנוגע לאופן הפעלת הכוחות.

הלקחים העיקריים שצה"ל אמור היה להפיק ממלחמת לבנון השנייה

עימות אסימטרי אינו מתבטא רק באופן הפעלת הכוח, אלא גם במטרות המלחמה. במלחמת לבנון השנייה, האויב התת-מדינתי הגדיר את מצב הניצחון כהמשך שרידותו ועצם העובדה שלא הוכרע על ידי צה"ל (דבר שהופגן בעיקר

המאמר לקוח ממזכר מיוחד: 'העשור השקט': 2006-2016, בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי, שצפוי להתפרסם במהלך 2016.

בהמשך שיגורי רק"ק לעורף האזרחי של ישראל). לעומת זאת, קידום היעדים המדיניים של ישראל באותה מלחמה חייב את צה"ל להציב עובדות ברוחות בשטח, כאלו שאינן ניתנות למניפולציה על ידי האויב. הדרך להשגת יעד זה היא הנחלת נזק כבד ביותר לאויב, לעיתים על ידי ביצוע תמרון יבשתי לעומק שטחו, וגרימה להפחתה משמעותית של יכולתו לפגוע בעורף האזרחי והאסטרטגי של ישראל.

צה"ל חייב להיות מוכן למגוון רחב של עימותים, ומענה לסוג אחד של עימות אינו מתאים בהכרח לסוגים אחרים של עימות. כך, יכולות וכשירויות שנרכשו בעימות המוגבל המתמשך בזירה הפלסטינית לא סיפקו כשירות ומוכנות להתמודדות צבאית עם אויב כמו חזבאללה, המצויד במערכות צבאיות מתקדמות וביכולות שיגור רחבות וארוכות טווח המכסות את כל שטחה של ישראל. מצב זה חייב הפעלת עוצמה רבה יותר נגד הארגון. חשוב לקיים הערכת מצב מקיפה לפני עימות, בפתיחתו ובמהלכו, כדי לבחון את הבעיה האסטרטגית שמעבר לאירוע הביטחוני, לנסח את ההנחיות המדיניות ואת התכלית האסטרטגית, לגבש את הרעיון האסטרטגי למימוש התכלית, לבחון מספר אופציות פעולה צבאיות-מדיניות בהתאם למטרות וליעדים המדיניים, ולברר לעומק את המשמעויות וההשלכות של האופציה שנבחרה, טרם הפעלתה.

רובד נוסף הוא המערכה המדינית, שבה לא ניתן להגיע להישגים גבוהים ללא הישגים ברורים בשדה הקרב. להצלחה במערכה המדינית נדרשים חמישה מרכיבי יסוד:

1. לגיטימציה בין-לאומית, קרי אי-האשמת ישראל בפריצת המלחמה.
2. הישגים ברורים בשדה הקרב, הווה אומר ניצחון שמשמעותו יכולת לכפות על האויב את תנאי ישראל להפסקת אש.
3. מיצוי הפוטנציאל האזורי והבינלאומי לקידום יעדינו המדיניים.

4. תיאום מלא עם ארצות הברית לגבי מטרות המלחמה והדרך להשיגן, דבר המחייב התחשבות גם באינטרסים אמריקאיים.
5. הקפדה על דיני המלחמה, תוך צמצום הנזק האגבי והימנעות ככל האפשר מפגיעה בבלתי מעורבים בצד היריב.

נקודה חיונית שיש לאמץ ממלחמת לבנון השנייה הינה השילוב בין המאמצים הצבאיים, המדיניים, המשפטיים וההומניטריים, שנעשו בניצוח ובסנכרון של ראש הסגל במשרד ראש הממשלה. הגישה הרב-תחומית חיונית בעידן של העימותים הנוכחיים ועוד נדרש לעשות רבות לשכלולה ולפיתוחה.⁷

סיכום

למרות ההחלטות הבעייתיות והכשלים במוכנות ובהפעלת הכוח על ידי ישראל במלחמת לבנון השנייה, מימוש פערי העוצמה בינה ובין חזבאללה הותיר את הארגון הלבנוני חבול קשות ואילץ אותו לשנות הן את צורת פעולתו והן את התנהלותו האסטרטגית מול ישראל. רצה הגורל ובשנים שלאחר המלחמה נשאב חזבאללה למלחמת האזרחים בסוריה, כך שישאל זכותה בעשור שקט בגבולה הצפוני.

הנקודה החשובה ביותר היא שאין לצאת למערכה צבאית כדי לתקן את התוצאות והדימוי של המערכה הקודמת; יש לבחון כל מערכה צבאית בהתאם להקשר האסטרטגי הייחודי והמשתנה ולהכווין את הפעלת הכוח בהתאם ליעדים האסטרטגיים שממשלת ישראל מציבה. אסור שתחושת ה"חמיצות" של אי-מיצוי ההזדמנות להכות קשות בחזבאללה במלחמת לבנון השנייה תשפיע על התכלית האסטרטגית של מערכה צבאית עתידית מול הארגון. ניתן לומר כי במצב האסטרטגי הנוכחי, הסבירות הגבוהה היא שמערכה כזו אינה נדרשת.

הערות

- 1 גדעון אלון, אסף אוני, אלוף בן ויואב שטרן, "נסראללה: לא היינו חוטפים את שני החיילים לו ידענו שהדבר יוביל למלחמה", **הארץ**, 26 באוגוסט 2006, <http://www.haaretz.co.il/misc/1.1131753>.
- 2 עדות להלך הרוח של חזבאללה ניתן למצוא בנאום "קורי העכביש" של נסראללה מ-26 במאי 2000: "Sayyed Speech in Full on 26 May 2000 – Resistance and Liberation Day", *Al-Maaref Islamic Net*, May 21, 2013, <http://english.almaaref.org/essaydetails.php?eid=3886&cid=286>.
- 3 להרחבה בנושא זה ראו: גיורא איילנד, "מלחמת לבנון השנייה – לקחים ברמה האסטרטגית", **צבא**
- 4 **ואסטרטגיה**, כרך 1, גיליון 2 (אוקטובר 2009), עמ' 7-18.
- 5 יצחק בן-ישראל, "מלחמת הטילים הראשונה", נייר עמדה של בית הספר לממשל ולמדיניות, אוניברסיטת תל אביב, מאי 2007, עמ' 12-25.
- 6 **שם**.
- 7 עפר שלח ויואב לימור, **שבויים בלבנון** (תל אביב: ידיעות אחרונות וספרי חמד, 2007), עמ' 17-23.
- 7 אודי דקל ועומר עינב, הצורך בעדכון תפיסת הביטחון הלאומי: אסטרטגיית השפעה רב־תחומית, **מבט על**, 13, 773, באוגוסט, 2015.